

ISSN 2091-5187

SERVIS

ILMIY-AMALIY
JURNAL

№3

2026

SERVIS

ILMIY-AMALIY JURNAL 2026-yil, 3-soni

Muassis: Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

O‘zbekiston Matbuot va axborot agentligi tomonidan 2008-yil 31-dekabrda
0561-raqam bilan ro‘yxatga olingan.
O‘zR OAK Riyosatining 19.03.2017-y., 239/5-sonli qarori bilan e’tirof etilgan.

Tahririyat a’zolari:

Mas’ul kotib:

i.f.d., prof. M.Q.Pardayev

Muharrirlar:

i.f.d., dotsent F.A.Safarov
PhD, dotsent I.M.Pardayeva
PhD, I.Sh.Ernazarova

Texnik muharrir:

katta o‘qituvchi F.O.O‘roqov

Korrektor:

PhD, dotsent v.b.
T.I.Yahyoyev

Sahifalovchi:

PhD, dotsent v.b.
X.N.Ochilova

1 yilda 4 marotaba
chop etiladi.

**O‘zbekiston hududida
tarqatiladi.**

Tahririyat manzili:

140100, Samarqand shahar,
Amir Temur ko‘chasi, 9-uy,

tel.: +998(66)233-28-38,
+998(97)913-74-40

faks: +998(366)231-12-53
el.pochta:

samisiservis@mail.ru

Tahrir hay’ati raisi:

M.E.Po‘latov – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori,
i.f.d., professor

Tahrir hay’ati raisi o‘rinbosari:

O.M.Pardayev – SamISI prorektori, iqtisod fanlari doktori,
professor

Tahrir hay’ati a’zolari:

M.M.Muxammedov – SamISI professori, iqtisod fanlari
doktori

D.R.Zaynalov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

O.M.Murtazayev – TDIUSF direktori, iqtisod fanlari doktori,
professor

M.R.Boltabayev – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

R.X.Ergashev – QarMII professori, iqtisod fanlari doktori

B.K.G‘oibnazarov – iqtisod fanlari doktori, professor

I.S.To‘xliyev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

K.B.Urazov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

D.H.Aslanova – iqtisod fanlari nomzodi, professor

Q.J.Mirzayev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

B.I.Isroilov – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

G.M.Shodiyeva – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

S.N.Toshnazarov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

R.N.Normaxmatov – SamISI professori, texnika fanlari doktori

A.Bektemirov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

M.T.Alimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

Z.Dj.Adilova – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

Sh.O.Quvondiqov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

L.N.Xalikova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

F.A.Safarov – SamISI dotsenti, iqtisod fanlari doktori

A.M.Karimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

I.B.Mattiyev – SamISI professori, pedagogika fanlari doktori

B.F.Boronov – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

A.N.Xoliqulov – SamISI professori, iqtisod fanlari nomzodi

X.A.Raximov – SamISI dotsenti, PhD

S.A.Babanazarova – SamISI dotsenti, PhD

X.N.Ochilova – SamISI dotsenti v.b., PhD

I.R.Berdikulova – SamISI dotsenti v.b., PhD

A.Q.G‘apparov – SamISI dotsenti v.b., PhD

TADBIRKORLIK, MEHNAT, BANDLIK VA KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISH	
Нозир Алиевич Ибрагимов Самарқанд вилоятида тадбиркорлик муҳитини яхшилашда жамоатчилик маслаҳат кенгашининг ўрни	78
Soxibjon Nodirbek o‘g‘li Jo‘raev Kichik biznesni kreditlashda sun‘iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi	83
Shohina Xujmaxmatovna Pirova Sun‘iy intellekt asosida mehnat xavfsizligi va xodimlar farovonligini ta‘minlash	89
XIZMAT KO‘RSATISH VA SERVIS	
Комил Бахрамович Уразов Топография, геодезия ва картография фаолиятида иш ва хизматларни идентификация қилиш	92
Anvar Nematovich Xoliqulov Xizmat ko‘rsatish korxonalari faoliyatini iqtisodiy tahlil qilish metodikasini takomillashtirish	98
Shavkat Sobirovich Oltayev Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko‘rsatish sohasining o‘rni va ahamiyati, uning iqtisodiy-statistik tahlili va istiqbollari	102
Firdavs Ortiqniyoz o‘g‘li O‘roqov Tibbiy xizmat ko‘rsatuvchi korxonalarda xarajatlarni optimallashtirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish	107
Askar Axrorovich Siddiqov Aholiga umumiy ovqatlanish xizmatlarini ko‘rsatishda to‘yxonalar faoliyatini rivojlantirish metodologiyasini takomillashtirish	110
Shaxriyor Shodiyorovich Turayev Advokatlik xizmatlari samaradorligini baholashda integral ko‘rsatkichlar tizimini qo‘llash metodologiyasi	114
Maftuna Zayniddin qizi Xudoyberdiyeva Xizmat ko‘rsatish sohasida xususiy tadbirkorlik subyektlarining samaradorligini oshirish yo‘llari	118
Charos Murot qizi Avazova Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko‘rsatish sohasida inson kapitali transformatsiyasi va rivojlanish istiqbollari	122
Sherzod Shuxratovich Raxmonov Elektron tijorat infratuzilmasini rivojlantirish orqali savdo xizmatlari samaradorligini oshirish yo‘llari	126
Бехруз Шарофиддин ўғли Усмонов, Мамаюнус Қаршибоевич Пардаев Хизматлар соҳасида меҳнатга ҳақ тўлаш тизимининг иқтисодий самарадорлигини баҳолаш	130
TURIZM VA MEHMONXONA XO‘JALIGI	
Алишер Абдуғаниевич Эштаев Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ривожланиш тенденциялари	136
Dilbar Xasanovna Aslanova, Farida Abduxalimovna Axmedjanova Inklyuziv turizmда standartlashtirish: xalqaro tajriba va rivojlanish istiqbollari	140
Rayhona Sadriddinovna Amriddinova, Gulasal Oqmurodovna Bozorova Ijtimoiy mas‘uliyatli biznes, barqaror rivojlanish maqsadlari va turizm: O‘zbekiston uchun amaliy yondashuvlar	143
Temurbek Boburmirzo o‘g‘li Salomov O‘zbekistonda ziyorat turizmi rivojida halol xizmatlar tizimining ahamiyati	148

turizm korxonalarini o'rtasida tanlanma so'rovlarni o'tkazish hamda CSR tashabbuslarining SROI ko'rsatkichini milliy ma'lumotlar asosida hisoblash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 15-maydagi PF-87-son Farmoni. <https://lex.uz/uz/docs/7531353>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 19-noyabrdagi PQ-348-son Qarori. <https://lex.uz/>
3. Tuxliyev I.S., Abduhamidov S.A. “Turizm: nazariya va amaliyot”. Darslik. T.: “Fan va texnologiya”, 2020 y. 424 b.
4. <https://strategicmanagementinsight.com/tools/carrolls-csr-pyramid/>
5. <https://stat.uz/>
6. <https://gov.uz/uz/uzbektourism>
7. <https://www.worldvision.ca/en/stories/voluntourism-the-good-and-the-bad>
8. Что такое индекс раздражения Докси и как он работает? - Преподаватель туризма

Р.Амриддинова, Г.Бозорова Социально ответственный бизнес, цели устойчивого развития и туризм: практические подходы для Узбекистана Аннотация. В статье анализируется взаимосвязь между корпоративной социальной ответственностью (КСО) и Целями устойчивого развития (ЦУР) в сфере туризма и гостеприимства. На основе пирамиды КСО Кэрролла и модели «индекса раздражения» (Irridex) Докси систематизирована ответственность туристических предприятий перед местными сообществами. Международные методологические подходы сопоставлены с текущей туристической статистикой и институциональными реформами в Узбекистане, а также предложена практическая матрица для увязки инициатив КСО с ЦУР и измерения их эффективности. Ключевые слова: Узбекистан, корпоративная социальная ответственность, цели устойчивого развития, туризм, гостеприимство, пирамида КСО, индекс Докси, социальное предпринимательство, SROI, местные сообщества.	R.Amriddinova, G.Bozorova Socially responsible business, sustainable development goals, and tourism: practical approaches for Uzbekistan Abstract. This article analyzes the relationship between corporate social responsibility (CSR) and the Sustainable Development Goals (SDGs) in the tourism and hospitality sector. The responsibility of tourism enterprises towards local communities is systematized based on Carroll's CSR pyramid and Doxey's Irritation Index model. International methodological approaches are compared with current tourism statistics and institutional reforms in Uzbekistan. Additionally, a practical matrix is proposed for linking CSR initiatives with the SDGs and measuring their effectiveness. Keywords: Uzbekistan, corporate social responsibility, sustainable development goals, tourism, hospitality, CSR pyramid, Doxey's index, social entrepreneurship, SROI, local communities.
--	--

Temurbek Boburmirzo o'g'li Salomov – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti doktoranti, timurbek.sam1995@gmail.com

O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMI RIVOJIDA HALOL XIZMATLAR TIZIMINING AHAMIYATI

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishda halol xizmatlarning o'rnini va ahamiyatini ilmiy jihatdan tadqiq etilgan. Shuningdek, halol mehmonxona, ovqatlanish, transport va axborot xizmatlarining ziyoratchilar qoniqishiga ta'siri o'rganildi. Tadqiqotda tizimli tahlil va qiyosiy tahlil, metodlaridan foydalanildi. Ayniqsa, halol xizmatlarni xalqaro standartlar asosida rivojlantirish O'zbekistonning ziyorat turizmi bozorida raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshiradi.

Kalit so'zlar. Ziyorat turizmi, halol xizmatlar, halol tourism, xizmatlar sifati, ziyoratchilar, halol mehmonxona, halol ovqatlanish, turizm infratuzilmasi, xizmatlar sektori, barqaror turizm, musulmon sayyohlar.

Kirish. So'nggi yillarda jahon turizm sanoatida diniy va ma'naviy qadriyatlarga asoslangan sayohatlarga bo'lgan talab izchil ortib bormoqda. Ayniqsa, musulmon sayyohlar

sonining o‘shishi natijasida halol turizm va ziyorat turizmi global turizmning eng istiqbolli yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Halol turizm faqat diniy talablarni bajarishga qaratilgan xizmatlar majmui bo‘lib qolmay, balki xavfsizlik, sifat, gigiyena, ishonchlilik va madaniy qadriyatlarga mos xizmat ko‘rsatish tizimini ham o‘z ichiga oladi. Shu sababli ko‘plab davlatlar halol xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish orqali xalqaro turizm bozoridagi ulushini kengaytirishga intilmoqda. O‘zbekiston qadimdan islom sivilizatsiyasining yirik markazlaridan biri hisoblanadi. Mamlakat hududida Imom Buxoriy, Imom Moturidiy, Imom Termiziy, Bahouddin Naqshband, Xoja Ahror Valiy singari buyuk allomalar va mutafakkirlarning maqbaralari joylashgan bo‘lib, ular har yili minglab mahalliy va xorijiy ziyoratchilarni o‘ziga jalb etadi. Shu jihatdan O‘zbekiston Markaziy Osiyoda ziyorat turizmini rivojlantirish uchun ulkan tarixiy, diniy va madaniy salohiyatga ega davlatlardan biri sanaladi.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ziyorat maskanlarini rekonstruksiya qilish, transport infratuzilmasini yaxshilash, mehmonxonalar sonini ko‘paytirish, elektron vizalar tizimini joriy etish hamda xorijiy sayyohlar uchun qulay sharoitlar yaratish bo‘yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Mazkur islohotlar ziyorat turizmini iqtisodiyotning muhim yo‘nalishlaridan biriga aylantirishga xizmat qilmoqda.

Biroq zamonaviy xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, faqat tarixiy obidalar yoki diniy maskanlarning mavjudligi ziyoratchilar oqimini keskin oshirish uchun yetarli emas. Bugungi kunda sayyohlar xizmatlarning diniy me‘yorlarga mosligi, ovqatlanish sifati, ibodat qilish imkoniyatlari, mehmonxonalardagi qulayliklar, transport, moliyaviy xizmatlar va axborot ta‘minotiga ham katta e‘tibor qaratmoqda. Aynan halol xizmatlar tizimi ushbu ehtiyojlarni kompleks ravishda qondirish imkonini beradi. Shu sababli O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirish jarayonida halol xizmatlar tizimini xalqaro standartlar asosida shakllantirish dolzarb ilmiy va amaliy masalalardan biri hisoblanadi. Halol mehmonxonalar, sertifikatlangan ovqatlanish korxonalari, ibodat uchun qulay sharoitlar, halol moliyaviy xizmatlar hamda raqamli axborot platformalarining rivojlanishi mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.¹ Bugungi kunda "halol xizmat" tushunchasi faqat oziq-ovqat mahsulotlari bilan cheklanmaydi. U xizmat ko‘rsatishning barcha bosqichlarini qamrab oluvchi kompleks tizim sifatida qaralmoqda. Jumladan, mehmondo‘stlik madaniyati, sanitariya-gigiyena talablari, xizmat ko‘rsatuvchi xodimlarning malakasi, iste‘molchilar huquqlarini himoya qilish, axborot texnologiyalaridan foydalanish hamda ekologik barqarorlik tamoyillariga amal qilish halol xizmatlar konsepsiyasining muhim tarkibiy qismlarini tashkil etadi. Shu sababli halol xizmatlar sifati nafaqat musulmon sayyohlar, balki barcha turistlar uchun xizmat sifatining yuqori darajasini ifodalaydi.

O‘zbekistonda so‘nggi yillarda turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish, mehmonxonalar sonini ko‘paytirish, transport xizmatlarini takomillashtirish va xalqaro marketing faoliyatini rivojlantirish bo‘yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq halol xizmatlarni xalqaro standartlar asosida sertifikatlash, halol-friendly mehmonxonalar sonini ko‘paytirish, restoranlarda xalqaro halol sertifikatlarini keng joriy etish hamda xizmat ko‘rsatuvchi xodimlarni maxsus tayyorlash masalalari hali ham dolzarb bo‘lib qolmoqda. Bu esa mamlakatning Global Muslim Travel Index (GMTI)² kabi xalqaro reytinglardagi o‘rnini yaxshilash uchun qo‘shimcha imkoniyatlar yaratadi. Ziyorat turizmini rivojlantirish nafaqat turizm daromadlarini oshiradi, balki mahalliy aholining bandligini ta‘minlash, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, milliy hunarmandchilik mahsulotlari savdosini kengaytirish hamda hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ham ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, Samarqand, Buxoro, Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlarida ziyorat turizmi bilan bog‘liq xizmatlar tarmog‘ining kengayishi yangi ish o‘rinlari yaratish va aholi daromadlarini oshirishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, O‘zbekistonda halol xizmatlar tizimini rivojlantirish ziyorat turizmining raqobatbardoshligini oshirish, xalqaro bozorda mamlakat imijini mustahkamlash, xorijiy turistlar oqimini ko‘paytirish va turizm xizmatlari eksportini kengaytirishning muhim omillaridan biri

¹ <https://iccu.uz/uz/news/1366>

² <https://crescentrating.com/insights/gmti>

hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, halol xizmatlar tizimini ilmiy asosda takomillashtirish va xalqaro standartlarga moslashtirish bugungi kunning eng dolzarb ilmiy-amaliy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Ziyorat turizmi va halol xizmatlar tizimi so‘nggi yillarda turizm iqtisodiyoti, xizmatlar marketingi hamda barqaror rivojlanish yo‘nalishlarida faol tadqiq etilayotgan ilmiy mavzulardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, musulmon turistlar sonining ortishi “halol-friendly” xizmatlarni rivojlantirish zaruratini kuchaytirgan. Shu bois mazkur yo‘nalish bo‘yicha ko‘plab xorijiy va mahalliy olimlar ilmiy izlanishlar olib borgan. Turizm sohasidagi mashhur olim Dallen J. Timothy diniy va ziyorat turizmini turizmning eng barqaror yo‘nalishlaridan biri sifatida baholaydi. Uning fikriga ko‘ra, ziyorat turizmi faqat diniy marosimlarni bajarish bilan cheklanmaydi, balki tarixiy merosni asrash, madaniy almashinuvni rivojlantirish va mahalliy iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Turizm nazariyasining yetuk olimlaridan biri Richard Butler o‘zining Turizm hududlari hayotiy sikli (Tourism Area Life Cycle – TALC)¹ modeli orqali turistik hududlarning rivojlanish bosqichlarini izohlab bergan. Mazkur nazariya O‘zbekiston uchun ham dolzarb bo‘lib, ziyorat maskanlari atrofida “halol-friendly” xizmatlarni kengaytirish mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi. Singapur Milliy universiteti professori Joan C. Henderson halol turizmni musulmon turistlar uchun maxsus yaratilgan xizmatlar majmui sifatida tavsiflaydi.

Uning ilmiy ishlarida quyidagi jihatlar asosiy omillar sifatida ko‘rsatilgan:

- halol ovqatlanish;
- alkogolsiz mehmonxonalar;
- ibodat qilish imkoniyatlari;
- oilaviy dam olish muhiti;

Hendersonning fikricha, aynan mana shu xizmatlar turistlarning qoniqish darajasini sezilarli oshiradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda turli metodologik yo‘nalishlardan, xususan, induksiya va deduksiya, miqdor va sifat, makon va zamon, tahlil va sintez, mantiqiy tahlil kabi metodologik yondashuvlardan metodlar qo‘llanilib, Samarqand va Buxoro kabi shaharlardagi ziyorat obektlari holati o‘rganildi. Saudiya Arabistoni kabi davlatlarning xizmat ko‘rsatish standartlari tahlil qilindi.

Tahlil va natijalar. O‘zbekistonda ziyorat turizmi salohiyati yuqori bo‘lishiga qaramasdan, logistika, zamonaviy sanitariya xizmatlari va raqamli infratuzilma yetarli emas. Mazkur jadval ziyorat turizmidagi xizmatlar holatini, mavjud muammolarni va ularni hal qilish yo‘llarini umumiy tarzda ko‘rsatadi. Uni tahlil qilganda shuni ko‘rish mumkinki, ziyorat turizmi tizimi hali to‘liq shakllanmagan va uning asosiy qismlari bir-biri bilan yetarli darajada bog‘lanmagan.

O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishda halol xizmatlar tizimining asosiy tarkibiy qismlarini baholash²

Halol xizmat turi	Hozirgi holat	Ziyoratchilar uchun ahamiyati	Takomillashtirish darajasi
Halol mehmonxonalar	O‘rta	Juda yuqori	Yuqori
Halol ovqatlanish xizmatlari	Yuqori	Juda yuqori	O‘rta
Namozxonalar va tahorat joylari	Yaxshi	Juda yuqori	O‘rta
Halol sertifikatlash tizimi	Past	Yuqori	Juda yuqori
Halol transport xizmatlari	O‘rta	Yuqori	Yuqori
Turistik gidlar malakasi	O‘rta	Yuqori	Yuqori
Raqamli halol xizmatlari	Past	Yuqori	Juda yuqori
Halol moliyaviy xizmatlar	Past	O‘rta	Yuqori

¹ https://www.ibtbl.co.uk/web_documents/toursim_area_life_cycle_original.pdf

² Muallifning ishlanmasi

Jadval natijalari O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishda halol xizmatlar tizimini barcha elementlari bir xil darajada rivojlanmaganligini ko‘rsatadi. Ayrim yo‘nalishlarda sezilarli yutuqlarga erishilgan bo‘lsa-da, ayrim xizmat turlarida xalqaro standartlarga moslashish zarurati saqlanib qolmoqda. Birinchi navbatda, halol ovqatlanish xizmatlari mamlakatning eng kuchli jihatlaridan biri hisoblanadi. O‘zbekiston aholisi asosan musulmonlardan iborat bo‘lganligi sababli milliy taomlarning katta qismi tabiatan halol tamoyillariga mos tayyorlanadi. Shu bilan birga, xalqaro turistlar uchun xizmat ko‘rsatuvchi restoranlarda halol sertifikatlarini kengroq joriy etish xorijiy ziyoratchilar ishonchini yanada oshiradi.

Halol mehmonxona xizmatlari so‘nggi yillarda rivojlanayotgan bo‘lsa-da, barcha mehmonxonalarda musulmon turistlar ehtiyojlarini to‘liq qondiradigan infratuzilma mavjud emas. Masalan, namoz uchun maxsus joylar, qibla ko‘rsatkichlari, Qur‘on nusxalari yoki oilaviy dam olish uchun mos sharoitlar barcha joylarda bir xil darajada emas. Xalqaro tajribada aynan shu xizmatlar halol-friendly mehmonxonaning muhim mezonlari sifatida baholanadi.

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, eng katta rivojlantirish talab etiladigan yo‘nalishlardan biri halol sertifikatlash tizimidir. Halol standartlar bo‘yicha mustaqil sertifikatlash tizimining keng qo‘llanilishi xorijiy turistlarning ishonchini oshiradi hamda xizmatlarning xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini kuchaytiradi. Raqamli halol xizmatlari ham istiqbolli yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Zamonaviy turistlar mobil ilovalar orqali halol restoranlar, masjidlar, mehmonxonalar, transport, ibodat vaqtlari va boshqa xizmatlar haqida tezkor ma‘lumot olishni istaydilar. Shu sababli yagona raqamli halol platformasini yaratish O‘zbekiston ziyorat turizmini rivojlantirishda muhim omil bo‘lishi mumkin.

Halol moliyaviy xizmatlar ham rivojlantirilishi lozim bo‘lgan yo‘nalishdir. Islom moliyasi elementlari, shaffof elektron to‘lov tizimlari va xalqaro to‘lov vositalarining qulayligi xorijiy ziyoratchilar uchun muhim omil hisoblanadi. Davlat tomonidan ziyorat turizmini rivojlantirish bo‘yicha qabul qilingan qarorlar ushbu yo‘nalishning strategik ahamiyatini tasdiqlaydi. Xususan, "Umrah Plus"¹ dasturini rivojlantirish, Malayziya va Indoneziyadan ziyoratchilar oqimini ko‘paytirish, xizmatlar sifatini oshirish hamda halol standartlarga mos infratuzilmani rivojlantirish bo‘yicha yangi chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Umuman olganda, tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston ziyorat turizmi uchun kuchli tarixiy va diniy salohiyatga ega. Biroq ushbu salohiyatni to‘liq iqtisodiy ustunlikka aylantirish uchun halol xizmatlar tizimini kompleks rivojlantirish zarur. Bunda xalqaro halol standartlarini joriy etish, sertifikatlash tizimini takomillashtirish, xizmatlar sifatini oshirish, raqamlashtirish va malakali kadrlar tayyorlash ustuvor vazifalar hisoblanadi. Mazkur yo‘nalishlar amalga oshirilsa, O‘zbekiston Markaziy Osiyoda “halol-friendly” ziyorat turizmi bo‘yicha yetakchi markazlardan biriga aylanish imkoniyatiga ega. Turizm infratuzilmasini jadallashtirish va ziyorat turizmini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha so‘nggi tashabbuslar ham aynan shu maqsadga xizmat qilmoqda.

Xulosa va takliflar. Mazkur tadqiqotda O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishda halol xizmatlar tizimining o‘rni va ahamiyati ilmiy hamda amaliy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, mamlakatning boy islomiy tarixiy-madaniy merosi, mashhur ziyorat maskanlari va qulay geografik joylashuvi O‘zbekistonni xalqaro ziyorat turizmi bozorida muhim yo‘nalishlardan biriga aylantirish uchun katta salohiyat yaratadi. Biroq ushbu salohiyatdan to‘liq foydalanish uchun faqat tarixiy obidalarni saqlash va targ‘ib qilishning o‘zi yetarli emas. Ziyoratchilarga ko‘rsatiladigan xizmatlarning sifati, xavfsizligi va islomiy qadriyatlarga mosligi ham raqobatbardoshlikni belgilovchi muhim omillar hisoblanadi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekistonda halol ovqatlanish xizmatlari nisbatan yaxshi rivojlangan bo‘lsa-da, halol mehmonxona xizmatlari, xalqaro halol sertifikatlash tizimi, raqamli halol platformalar va halol moliyaviy xizmatlar kabi yo‘nalishlarda sezilarli rivojlanish imkoniyatlari mavjud. Xalqaro tajriba shuni tasdiqlaydiki, ziyoratchilar uchun xizmatlarning diniy talablarga mosligi, axborotning qulayligi va xizmat sifati ularning umumiy qoniqishiga hamda qayta tashrif buyurish qaroriga bevosita ta’sir qiladi.

Tadqiqot davomida xalqaro tajribalar ham tahlil qilindi. Malayziya, Turkiya, Indoneziya va Saudiya Arabistonida halol-friendly infratuzilma, xalqaro sertifikatlash tizimlari, raqamli

¹ <https://dunyo.info/uz/turizm/uzbekistan-prodvigaet-programmu-umrah-plus-sredi-indoneziyskih>

xizmatlar va malakali kadrlar tayyorlash orqali ziyorat turizmi sezilarli darajada rivojlantirilgan. Mazkur tajriba O‘zbekiston uchun ham amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, uni milliy sharoitga moslashtirish mumkin. Shuningdek, tadqiqot natijalari ziyorat turizmi nafaqat turizm daromadlarini oshirish, balki mehmonxona xo‘jaligi, umumiy ovqatlanish, transport, hunarmandchilik, savdo va boshqa xizmat ko‘rsatish tarmoqlarining rivojlanishiga ham ijobiy ta‘sir ko‘rsatishini ko‘rsatdi. Bu esa yangi ish o‘rinlari yaratish, hududiy iqtisodiy rivojlanishni rag‘batlantirish va xizmatlar eksportini kengaytirishga xizmat qiladi.

Halol xizmatlar tizimini rivojlantirish bo‘yicha quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

- O‘zbekistonda xalqaro e’tirof etilgan halol sertifikatlash tizimini keng joriy etish va xizmat ko‘rsatish korxonalarini ushbu tizimga bosqichma-bosqich jalb etish.
- Mehmonxonalar, restoranlar va transport korxonalarida halol-friendly xizmat standartlarini ishlab chiqish hamda ularning bajarilishini muntazam monitoring qilish.
- Ziyorat maskanlari atrofida zamonaviy ibodat xonalari, tahorat joylari, oilaviy dam olish hududlari va nogironligi bo‘lgan shaxslar uchun qulay infratuzilmani rivojlantirish.
- Halol xizmatlar bo‘yicha gidlar, mehmonxona xodimlari va restoran mutaxassislarini tayyorlash hamda malakasini oshirish bo‘yicha maxsus o‘quv dasturlarini joriy etish.
- Halol-friendly mehmonxonalar va restoranlar reyestrini yaratish hamda uni xalqaro turizm platformalari bilan integratsiya qilish.
- Ziyoratchilar uchun mobil ilova ishlab chiqish. Unda halol restoranlar, mehmonxonalar, masjidlar, ziyorat obyektlari, transport yo‘nalishlari va namoz vaqtlari haqidagi ma’lumotlar jamlanishi lozim.
- O‘zbekistonning ziyorat turizmi salohiyatini xalqaro ko‘rgazmalar, forumlar va raqamli marketing vositalari orqali faol targ‘ib qilish.
- Davlat-xususiy sheriklik asosida ziyorat maskanlari atrofidagi xizmatlar infratuzilmasiga investitsiyalarni jalb etish.
- Halol xizmatlar sifatini baholash bo‘yicha milliy indikatorlar tizimini ishlab chiqish va muntazam monitoring o‘tkazish.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda halol xizmatlar tizimini kompleks rivojlantirish ziyorat turizmi raqobatbardoshligini oshirish, xalqaro turistlar oqimini ko‘paytirish va xizmatlar sohasining barqaror rivojlanishini ta‘minlashda muhim omil hisoblanadi. Mazkur tadqiqotda ishlab chiqilgan takliflarni amaliyotga joriy etish nafaqat ziyorat turizmini rivojlantirishga, balki mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi mavqeini mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Timothy D. J., Olsen D. H. 2006. Turizm, din va ziyorat sayohatlari. Routledge nashriyoti, London. – 284 bet.
2. Battour M., Ismail M. N. 2016. Halol turizm: tushunchalari, amaliyoti, muammolari va istiqbollari. Tourism Management Perspectives jurnali, 19-jild. – 150–154-betlar.
3. Henderson J. C. 2016. Musulmon mamlakatlarida islomiy turizm va turizmni boshqarish. Tourism Management Perspectives jurnali, 19-jild. – 121–123-betlar.
4. Henderson J. C. 2011. Diniy turizm va uning iqtisodiy ahamiyati. Tourism Review jurnali, 66-jild. – 35–43-betlar.
5. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Jahon Turizm Tashkiloti (UN Tourism). 2022. Diniy turizm manzillarini barqaror rivojlantirish. Madrid.
6. CrescentRating. 2023. Global musulmon sayohat indeksi – 2023. Singapur.
7. Mohsin A., Ramli N., Alkhulayfi B. 2016. Halol turizm: yangi imkoniyatlar va rivojlanish istiqbollari. Tourism Management Perspectives jurnali, 19-jild. – 137–143-betlar.
8. Junaidi J. 2020. Halol turizm va uning rivojlanishiga ta‘sir etuvchi omillar. Management Science Letters jurnali, 10(8). – 1755–1762-betlar.
9. Abdullayev Z. 2023. O‘zbekistonda halol turizm: muammolar va yechimlar. IMRAS ilmiy jurnali, 6(8). – 174–177-betlar.
10. Zaripov T. Y. 2025. O‘zbekistonda ziyorat turizmi infratuzilmasini rivojlantirish: xorijiy tajriba va zamonaviy tendensiyalar. Innovation Science and Technology jurnali, 1(3). – 116–118-betlar.
11. Shokhrux S. 2026. Global Muslim Travel Index ko‘rsatkichlari asosida O‘zbekistonda ziyorat turizmi raqobatbardoshligini rivojlantirish. Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance, 7(3). – 378–386-betlar.

12. Mirsaatov J. 2026. O‘zbekiston Respublikasidagi ziyoratgohlar: tasnifi, xususiyatlari va davlat muhofazasi siyosati. Samarali ta'lim va barqaror innovatsiyalar jurnali, 4(4). – 266–270-betlar.
13. Abdullayeva S. 2025. O‘zbekistonda ziyorat turizmi salohiyati: imkoniyatlar va muammolar. Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations, 1(5). – 520–522-betlar.
14. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi. 2023. O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirish bo‘yicha statistik va tahliliy ma'lumotlar. Toshkent.
15. UNESCO. 2023. O‘zbekistonning Butunjahon merosi obyektlari. Parij.

Т.Саломов Значение системы халяльных услуг в развитии паломнического туризма в Узбекистане	T.Salomov The Importance of the Halal Services System in the Development of Pilgrimage Tourism in Uzbekistan
Аннотация. В данной статье исследуется значение системы халяльных услуг в развитии паломнического туризма Узбекистана. Рассматриваются современные тенденции развития паломнического туризма, роль халяльных услуг на мировом туристическом рынке, а также потенциал Узбекистана в данной сфере. Особое внимание уделено халяльным гостиничным услугам, общественному питанию, транспорту, финансовым и информационным услугам. В исследовании использованы методы сравнительного анализа, статистического анализа, системного подхода и научного обобщения. Полученные результаты свидетельствуют о том, что внедрение международных стандартов халяльных услуг способствует повышению конкурентоспособности паломнического туризма Узбекистана, увеличению потока иностранных паломников и устойчивому развитию туристической отрасли. Ключевые слова: Паломнический туризм, халяльные услуги, халяльный туризм, качество услуг, паломники, халяльный отель, халяльное питание, туристическая инфраструктура, сектор услуг, устойчивый туризм, мусульманские туристы.	Abstract. This article examines the importance of the halal service system in the development of pilgrimage tourism in Uzbekistan. The study analyzes the current trends in pilgrimage tourism, the role of halal services in the global tourism market, and Uzbekistan's potential for becoming a leading halal-friendly destination. Particular attention is given to halal accommodation, food services, transportation, financial services, and information support for pilgrims. The research employs comparative analysis, statistical analysis, system analysis, and scientific synthesis. The findings indicate that the implementation of internationally recognized halal service standards can significantly improve Uzbekistan's competitiveness in pilgrimage tourism, increase international visitor arrivals, enhance tourist satisfaction, and contribute to sustainable tourism development. Keywords: Pilgrimage tourism, halal services, halal tourism, service quality, pilgrims, halal hotels, halal food, tourism infrastructure, service sector, sustainable tourism, Muslim tourists.

Зафаржон Толибжонович Вахобов – Международный университет туризма и культурного наследия «Шелковый путь»; старший специалист по работе со студентами.
E-mail: vakhobov@univ-silkroad.uz

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ЭФФЕКТЫ БРЕНДИНГА ТУРИСТСКИХ ДЕСТИНАЦИЙ: МОДЕЛЬ ОЦЕНКИ НА ПРИМЕРЕ САМАРКАНДА

Аннотация. В статье обосновывается роль брендинга туристских дестинаций как инструмента стимулирования социально-экономического развития региона. На основе синтеза теорий маркетинга мест, конкурентной идентичности и культурного кода территории предложена авторская модель оценки социально-экономических эффектов брендинга, включающая три группы индикаторов: экономические, социальные и репутационные. Проведён сравнительный анализ туристического брендинга Самарканда, Баку и Тбилиси, выявивший ключевые ограничения сложившейся модели позиционирования Самарканда. Сформулированы рекомендации по трансформации бренда города, ориентированные на рост турпотока, создание новых рабочих мест и привлечение инвестиций. Ключевые слова: брендинг туристских дестинаций, социально-экономическое развитие, культурный код, конкурентная идентичность, Самаркандский туристский бренд, инвестиционная привлекательность, туристский поток.
--

Введение. В условиях глобальной конкуренции за туристские потоки и инвестиции

ISSN 2091-5187

œ “SERVIS” œ

Jurnal Samarqand iqtisodiyot va servis instituti tahririyat
bo‘limida nashrga tayyorlandi.

08.09.2026 yilda terishga berildi. 25.09.2026 yilda bosishga ruxsat etildi. Ofset
bosma qog‘ozi. Qog‘oz bichimi 60x84_{1/8}. “Times” garniturasini. Ofset bosma usuli.
Shartli bosma tabog‘i 15,6. Hisob-nashriyot
tabog‘i 14,68. Adadi 100 nusxa. Buyurtma №0169A/26

Samarqand iqtisodiyot va servis institutining
matbaa bo‘limida chop etildi.
Litsenziya № 025316.
Reestr № X-119112.

Manzil: Samarqand shahri, Shoxruh ko‘chasi, 60-uy.

© Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, 2026.